

Γιώργος Σεφέρης και T. S. Eliot, παράλληλη πορεία στους δρόμους του Ευρωπαϊκού Μοντερνισμού

Αγαπητοί συνάδελφοι και φίλοι,

Πρώτα απ' όλα, θα ήθελα να ευχαριστήσω τον Σύνδεσμο Φιλολόγων Πειραιά και πρόεδρο κ. Ναούμ, γιατί μου έδωσε τη μεγάλη χαρά να ξαναβρεθώ ανάμεσά σας μετά από ενάμιση χρόνο απουσίας. Οι μνήμες μου από τον Πειραιά, κυρίως, όμως, από τη συνεργασία μαζί σας είναι πολύτιμες. Η έξοδος από την υπηρεσία ήταν, στην ουσία, για μένα η ευκαιρία για μια νέα αρχή, η αποχώρηση όμως από τον Πειραιά ήταν μια απώλεια. Αυτό θέλω να το πιστέψετε, αγαπητοί συνάδελφοι, και να κατανοήσετε την εκκωφαντικά σιωπηλή αποχώρησή μου. Και σήμερα, σ' αυτό το αφιέρωμα στον Γιώργο Σεφέρη, ουσιαστικά για απώλειες θα μιλήσω, απώλειες είτε πραγματικές είτε συμβολικές.

Η ποίηση του Σεφέρη, σύμφωνα με τον Τίμο Μαλάνο, διακρίνεται σε δύο περιόδους, στη βαλερική, η οποία ολοκληρώνεται με τη *Στέρνα* και στην οποία είναι εμφανής η επίδραση του Γάλλου συμβολιστή Πωλ Βαλερύ, και στην ελιοτική περίοδο, αρχή της οποίας θεωρείται το *Μυθιστόρημα*. Αυτή η δεύτερη περίοδος καλύπτει το μεγαλύτερο και σημαντικότερο μέρος της ποιητικής παραγωγής του Σεφέρη, ενώ ένα από τα κύρια χαρακτηριστικά της είναι η επίδραση της ποίησης του T. S. Έλιοτ στον σεφερικό ποιητικό λόγο.

Τα δοκίμια που έγραψε ο Σεφέρης για τον Έλιοτ, οι συχνές αναφορές του στον Άγγλο ποιητή, τόσο στο κριτικό του έργο όσο και στα ημερολόγια του, κυρίως όμως η μετάφραση στα ελληνικά δύο εμβληματικών έργων του ευρωπαϊκού μοντερνισμού, της *Έρημης Χώρας* και του *Φονικού στην Εκκλησιά*, μαρτυρούν τον συνεχή διάλογο του Σεφέρη με το έργο του Έλιοτ. Ωστόσο, θα πρέπει να επισημάνουμε ότι αυτή η πολυσυζητημένη σχέση των δύο ποιητών δεν θα πρέπει να θεωρηθεί ως σχέση μίμησης. Πρόκειται για δύο ποιητές οι οποίοι επιχειρούν να ανασυνθέσουν στο έργο τους δύο διαφορετικές πολιτισμικές παραδόσεις. Η ανασύνθεση αυτή γίνεται μέσα από την οπτική της ιστορικής εμπειρίας, την οποία, όμως, ο κάθε ποιητής βιώνει με διαφορετικό τρόπο. «Οι ομοιότητες της ποίησης του Σεφέρη με την ποίηση του Έλιοτ», γράφει ο Νάσος Βαγενάς, «είναι μια από τις πιο ενδιαφέρουσες περιπτώσεις καλλιτεχνικής συγγένειας στη νεότερη ευρωπαϊκή λογοτεχνία. Κι αυτό γιατί δεν είναι

ομοιότητες ενός μείζονα ποιητή με έναν κατώτερο του, αλλά δύο δημιουργών με ίσο ποιητικό ανάστημα και με ανάλογη σημασία στην ιστορία της λογοτεχνίας τους»¹.

Η αλλαγή που συντελείται στη σεφερική ποίηση, μετά τη γνωριμία του ποιητή με το έργο του Έλιοτ, διαπιστώνεται στη μετατόπιση από τον αυστηρά ατομικό χώρο στον κοινωνικό, στην άμεση σχέση του ποιητικού έργου με το ιστορικό παρόν και, τέλος, στην χρήση του μυθικού και δραματικού στοιχείου. Οι αλλαγές αυτές, οι οποίες για πρώτη φορά παρατηρούνται στο *Μυθιστόρημα*, θα εξελιχθούν, στη συνέχεια, σε θεμελιώδη χαρακτηριστικά της ποίησης του Σεφέρη.

Ταυτόχρονα, ο ελεύθερος στίχος, η χρήση καθημερινών λέξεων, στις οποίες δίνονται νέες σημασιολογικές διαστάσεις, και η σκοτεινότητα του ποιητικού λόγου - στοιχεία ουσιαστικά της μοντερνιστικής ποίησης - χαρακτηρίζουν το ποιητικό έργο του Σεφέρη, τουλάχιστον από το *Μυθιστόρημα* και μετά. Εκείνο, όμως, που καθιστά τον Σεφέρη τον σημαντικότερο εκπρόσωπο του ελληνικού μοντερνισμού, είναι η χρήση της «μυθικής μεθόδου», όρο που χρησιμοποίησε για πρώτη φορά ο Έλιοτ για να δηλώσει έναν συγκεκριμένο τρόπο χρήσης του μύθου, ο οποίος θα αντικαταστήσει την παραδοσιακή αφηγηματική μέθοδο. «... η μυθική μέθοδος», γράφει ο Ν. Βαγενάς «είναι μια αντικειμενική συστοιχία, που έχει για μορφή μια μυθική ιστορία. Με την εφαρμογή της έχουμε μια ταύτιση στοιχείων του μύθου με στοιχεία της σύγχρονης πραγματικότητας, και συνεπώς μια ταύτιση της μυθικής εποχής με τη σύγχρονη»². Αυτός ο συνεχής παραλληλισμός του σύγχρονου κόσμου με τον μυθικό γίνεται για να δώσει, όπως υποστηρίζει ο Έλιοτ, «μορφή και σημασία στο απέραντο πανόραμα της ματαιότητας και αναρχίας που είναι η σύγχρονη ιστορία». Θα μπορούσαμε, λοιπόν, να πούμε ότι η μυθική μέθοδος είναι ένας τρόπος τακτοποίησης του ποιήματος, μια ταξινομική αρχή, η οποία, συνδέοντας το παρελθόν με το παρόν, εξασφαλίζει συνοχή στον μοντερνιστικό ποιητικό λόγο

Στην *Έρημη Χώρα* ο Έλιοτ περιγράφει μια χώρα που έχει φτάσει στο τέλος της και στην οποία κυριαρχεί το «τίποτε». «Το μόνο που έχει μείνει στον άνθρωπο», γράφει ο Φίλιπ Σέρραρντ, «είναι «μια στίβα σπασμένες εικόνες» [...]. Απέραντη πλήξη έχει

---

¹ Νάσος Βαγενάς, *Ο ποιητής και ο χορευτής, μια εξέταση της ποιητικής και της ποίησης του Σεφέρη*, έβδομη έκδοση, Κέδρος, Αθήνα 1996, σ. 105

² Ο. π., σ. 150

γεμίσει όλες τις πηγές της ζωής και η ξηρασία κυριαρχεί παντού. *Αρρωστημένοι, σκληροί, διαπεραστικοί τόνοι ματαιότητας αντηχούν μέσα σ' όλο το ποίημα*»³.

Θα πρέπει να παρατηρήσουμε στο σημείο αυτό ότι ο Έλιοτ, ο οποίος, βέβαια, γεννήθηκε και σπούδασε στις Ηνωμένες Πολιτείες, αλλά εγκαταστάθηκε μόνιμα στην Αγγλία, έζησε, ως μετανάστης, σε μια μεγάλη πόλη χωρίς να έχει καμιά επαφή με τη φύση. Η πόλη αυτή είναι βρώμικη, άσχημη, απελπιστική και στα μάτια του ποιητή αντικατοπτρίζει έναν κόσμο απελπισμένο και ουσιαστικά απονεκρωμένο. Ο ποιητής δεν αντέχει αυτή την κατάσταση και αποφασίζει να βρει ένα διαφορετικό κόσμο που θα του επιτρέψει να συνεχίσει να ζει.

Αυτός ο κατακερματισμένος και απελπισμένος κόσμος που συγκροτεί τον θεματικό πυρήνα του ποιήματος, για μπορέσει να γίνει κατανοητός από τον αναγνώστη, χρειάζεται κάποια συνοχή στην παρουσίασή του. Προκειμένου να πετύχει αυτήν την συνοχή ο ποιητής, θα επιχειρήσει να συνδέσει το παρελθόν με το παρόν καταφεύγοντας στη μυθολογία. Ο τρόπος με τον οποίο ο Έλιοτ εφαρμόζει τη μυθική μέθοδο στην *Έρημη Χώρα* έχει τα χαρακτηριστικά του κολάζ: είναι, δηλαδή, όπως γράφει ο Έντμουντ Κήλυ, «*μια διάταξη αποσπασμάτων που ποικίλλουν σε ρυθμό, τόνο, ύφος και διάθεση, με λίγους μόνο συνδετικούς κρίκους στο θέμα και στη δομή για να αρμολογηθούν τα αποσπάσματα σε ένα σχετικά συνεκτικό σύνολο. Ομολογουμένως,*», συνεχίζει ο Κήλυ, «*ένα από τα ενοποιητικά τεχνάσματα είναι μια επαναλαμβανόμενη μυθολογία, αλλά κι αυτή ακόμη είναι αποσπασματική, αντλημένη από μια ποικιλία παραδόσεων*»⁴. (π.χ. την αιγυπτιακή, την βαβυλωνιακή κ.λπ.)

Το γεγονός ότι ο Έλιοτ αντλεί υλικό από παραδόσεις και μυθολογίες διαφορετικές, οι οποίες ταυτόχρονα είναι ξένες και, πολλές φορές, αντίθετες προς την ευρωπαϊκή παράδοση, έχει ως αποτέλεσμα το μυθικό μέρος του ποιήματος να μην έχει πάντοτε άμεση ανταπόκριση με την πλοκή η οποία συνδέεται με τον κόσμο της αστικής βιομηχανοποιημένης κοινωνίας. Ωστόσο, η χρήση του μύθου εξασφαλίζει τη συνοχή στην *Έρημη Χώρα* παρέχοντας ένα γενικό πλαίσιο, μέσα στο οποίο εντάσσονται τόσο οι εικόνες από τη ζωή της πόλης όσο και οι «*σκέψεις ενός στεγνού μυαλού σε μια στεγνή εποχή*».

---

³ Philip Sherrard, «Η ποίηση του T. S. Eliot και του Γ. Σεφέρη» στο *Δοκίμια για τον Νέο Ελληνισμό*, εκδόσεις «Αθηνά», Αθήνα 1971, σ. 175

⁴ Edmund Keeley, Ο Σεφέρης και η «μυθική μέθοδος» στο *Εισαγωγή στην Ποίηση του Σεφέρη, επιλογή κριτικών κειμένων*, επιμέλεια Δ. Δασκαλόπουλος, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, Ηράκλειο 1999, σ. 408 – 409

Ο ποιητικός, ωστόσο, κόσμος του Σεφέρη είναι εντελώς διαφορετικός από τον κόσμο του Έλιοτ. Καταρχάς, ενώ ο Έλιοτ μετανάστευσε στην Αγγλία από την γενέθλια χώρα του, ο Σεφέρης εκδιώχτηκε βίαια από τον τόπο του με την Μικρασιατική Καταστροφή. Αυτός ο ξεριζωμός θα σημαδέψει τον Σεφέρη τόσο ως άνθρωπο όσο και ως ποιητή. *«Η απώλεια μιας πατρίδας στη φυσική της έννοια,»*, γράφει ο Φίλιπ Σέρραρντ, *«μπορεί ωραιότατα να γίνει αναζήτηση σε μια όχι φυσική, σε μια μεταφυσική έννοια, όπως η απώλεια κάθε ρίζας μπορεί ωραιότατα να γίνει αναζήτηση για καινούργιες ρίζες, και η απώλεια μιας ζωής αναζήτηση για μια άλλη ζωή. Είναι το σύνθετο γεγονός της ολοκληρωτικής καταστροφής, μ' όλα όσα σημαίνει από προσωπική, ιστορική, και μεταφυσική άποψη, που χρωματίζει ολόκληρή την ποίηση του Σεφέρη»*⁵.

Έπειτα, ο κόσμος του Σεφέρη, σε αντίθεση με τον κόσμο του Έλιοτ, συνδέεται με μια μεγάλη και ζωντανή παράδοση. Αυτό σημαίνει ότι ο Σεφέρης δεν χρειάζεται να μεταπλάσει μια ξένη μυθολογία, για να προσεγγίσει το ελληνικό παρόν. *«Ο Σεφέρης»*, γράφει ο Κήλυ, *«έχει το πλεονέκτημα να καταπιάνεται με ένα παρόν το οποίο ανακαλεί άμεσα το παρελθόν που επιθυμεί να αναστήσει: οι ήρωές του, τα σκηνικά του, ακόμη και η γλώσσα του μπορούν να προκαλέσουν μυθικές προεκτάσεις χωρίς την παραμικρή επιτήδευση, γιατί η πραγματικότητα και ο μύθος υπάρχουν σε μια φυσική συζυγία, πράγμα που δεν συμβαίνει πάντα στα μυθικά τοπία του ελιοτικού Λονδίνου [...]»*⁶.

Οι διαφορές αυτές παρέχουν στον Σεφέρη ένα σημαντικό πλεονέκτημα, τουλάχιστον όσον αφορά την εφαρμογή της μυθικής μεθόδου, την αμεσότητα. Οι ελληνικοί μύθοι, αλλά και οι εικόνες από την ελληνική φύση, που συχνά χρησιμοποιεί ο ποιητής, αναγνωρίζονται εύκολα από τον Έλληνα αναγνώστη, ενώ δεν είναι βέβαιο ότι ο Άγγλος αναγνώστης θα αναγνωρίσει με την ίδια ευκολία τις περιπέτειες και τις εμπειρίες ηρώων της ανατολικής ή της αιγυπτιακής μυθολογίας.

Αναμφισβήτητα, ο Σεφέρης γοητεύτηκε από την ποίηση του Έλιοτ και βρήκε σ' αυτόν ένα συγγενικό πνεύμα. Η μυθική μέθοδος του Έλιοτ έδωσε στον Σεφέρη ένα μέσο, μια τεχνική, για να μπορέσει να συνδέσει το παρελθόν με το παρόν και να εκφράσει την απελπισία και την απογοήτευσή του. Εντούτοις, ο τρόπος που χρησιμοποιεί τον μύθο στην ποίησή του, διαφέρει από του Έλιοτ, τόσο για τους λόγους που αναφέραμε προηγουμένως, όσο και εξαιτίας της δικής του ιδιαίτερης

---

⁵ Sherrard, ό.π., σ. 178

⁶ Keeley, ό. π., σ. 414

ποιητικής ιδιοσυγκρασίας. Οι διαφορές αυτές διαπιστώνονται στο *Μυθιστόρημα*, όπου για πρώτη φορά ο Σεφέρης εφαρμόζει συστηματικά τη μυθική μέθοδο. Το *Μυθιστόρημα*, το οποίο γράφτηκε από τον Δεκέμβρη του 1933 έως τον Δεκέμβρη του 1934 και δημοσιεύτηκε στα 1935, θεωρείται σταθμός στην ποιητική πορεία του Σεφέρη, ενώ, ταυτόχρονα, σηματοδοτεί και την εξέλιξη της ελληνικής ποίησης γενικότερα. Είναι ένα έργο ενιαίο που αποτελείται από είκοσι τέσσερα μέρη, όπως και οι ραψωδίες της Οδύσσειας. Σχετικά με τον τίτλο της συλλογής σημειώνει ο ποιητής: «Είναι τα δυο συνθετικά που μ' έκαναν να διαλέξω τον τίτλο αυτής της εργασίας: ΜΥΘΟΣ, γιατί χρησιμοποίησα αρκετά φανερά μια ορισμένη μυθολογία· ΙΣΤΟΡΙΑ, γιατί προσπάθησα να εκφράσω, με κάποιον ειρμό, μια κατάσταση τόσο ανεξάρτητη από μένα όσο και από τα πρόσωπα ενός μυθιστορήματος»⁷. Η σημείωση αυτή του ποιητή δίνει στον αναγνώστη τρεις σημαντικές νύξεις, τις οποίες θα πρέπει να διερευνήσει, για να μπορέσει να κατανοήσει, σε γενικές γραμμές, τη σύνθεση του *Μυθιστορήματος*. Οι νύξεις αυτές είναι: α) η «κατάσταση» που θέλει να εκφράσει ο ποιητής, β) η «ορισμένη μυθολογία» που χρησιμοποιεί και γ) οι τρόποι με τους οποίους εξασφαλίζει «κάποιον ειρμό» στην ποιητική του σύνθεση.

Αναφέραμε πιο πάνω ότι η Μικρασιατική Καταστροφή επηρέασε καθοριστικά τον Σεφέρη, γιατί σήμαινε γι' αυτόν τον βίαιο ξεριζωμό και την οριστική απώλεια όχι μόνον της γενέθλιας γης, αλλά και ενός ολόκληρου κόσμου. Το βίωμα και την εμπειρία αυτής της απώλειας θα προσπαθήσει να εκφράσει ο ποιητής στο *Μυθιστόρημα*. Γράφει Σέρραρντ:

«Μέσα σε όλο το «Μυθιστόρημα» υπάρχει η αίσθηση ότι κάπου πίσω από τη σπασμένη, την κομματιασμένη αυτή ζωή του παρόντος βρίσκεται μια χαμένη ζωή ολοκληρωμένη και πλήρης. Αν η «Έρημη Χώρα» είναι μια κραυγή φρίκης και απελπισίας, το «Μυθιστόρημα» είναι μια κραυγή νοσταλγίας και θρήνου. Ο τόνος του είναι τόνος θλίψης, μελαγχολίας και καημού. Είναι η λύπη όλων των αρχαίων λαών που σε αντίθεση με τον διανοητικό, τον χωρίς μνήμη δυτικό άνθρωπο έχουν βαθιά αισθήματα και παμπάλαιες αναμνήσεις» και καταλήγει «Όταν η θλίψη αυτή γεννιέται και μεγαλώνει, όπως στην ποίηση του Σεφέρη, από νοσταλγία και αγάπη για κάποια παλιά χαμένη πατρίδα, γίνεται ακόμη πιο πικρή»⁸.

Οι περιπέτειες του Οδυσσέα, αλλά και το ταξίδι των Αργοναυτών συγκροτούν την «ορισμένη μυθολογία» που χρησιμοποιεί ο Σεφέρης, για να εκφράσει την απώλεια

---

⁸ Sherrard, ό. π., σ. 180

και όλα όσα αυτή συνεπάγεται, τη φθορά, το θάνατο και μιαν ατέλειωτη νοσταλγία για έναν κόσμο που χάθηκε οριστικά. Αυτή η «ορισμένη μυθολογία», επομένως, είναι βασικό στοιχείο της μεθόδου με την οποία ο ποιητής επιτυγχάνει «κάποιον ειρμό» στην ποιητική του σύνθεση.

Σε αντίθεση με τον Έλιοτ, ο οποίος, όπως είδαμε χρησιμοποιεί τη μέθοδο του κολάζ, ο Σεφέρης «αποφασίζει», όπως παρατηρεί ο Κήλυ, « να χρησιμοποιήσει μια και μόνη μυθολογία, μια και μόνη φωνή, έναν και μόνο τόνο, κι ένα και μόνο στυλ. Η μέθοδός του δεν είναι η μέθοδος του collage αλλά της φωτοσκίασης: μια διάταξη από φωτεινά και σκοτεινά μέρη που αποκαλύπτουν μια ενοποιητική ευαισθησία, η οποία πηγάζει απευθείας από το μύθο του και μιλάει με τον ειρμό και το σταθερό στόχο ενός μυθιστορηματικού ήρωα»⁹.

Δεν είναι όμως μόνον η μυθική μέθοδος που εξασφαλίζει τον ειρμό και τη συνοχή στο *Μυθιστόρημα*. Ένα σημαντικό ενοποιητικό στοιχείο στη συλλογή είναι η φωνή που μιλάει μέσα στο ποίημα. Η φωνή αυτή ανήκει σε ένα πρόσωπο που δεν ταυτίζεται άμεσα με τον ποιητή ούτε με κάποιο από τα πρόσωπα του μυθιστορήματος. Ο Σεφέρης, δηλαδή, δημιουργεί μια persona, ένα προσωπείο, για να μπορέσει να εκφράσει, όπως ο ίδιος λέει «μια κατάσταση τόσο ανεξάρτητη απ' αυτόν, όσο και από τα πρόσωπα ενός μυθιστορήματος». Θα πρέπει, επίσης, να παρατηρήσουμε ότι ο τόνος της φωνής είναι το ίδιο τραγικός σε ολόκληρο το *Μυθιστόρημα*. Είτε μιλάει στο πρώτο πληθυντικό, είτε, κάποιες φορές, στο πρώτο ενικό πρόσωπο, είτε με το προσωπείο του Οδυσσέα ή του Ιάσονα, μιλάει πάντα με σύμβολα που παραπέμπουν, έμμεσα ή άμεσα, στην ελληνική ιστορία και στο ελληνικό τοπίο και εκφράζει τον «καημό της Ρωμιοσύνης».

Τέλος, ένα άλλο ενοποιητικό στοιχείο είναι το σκηνικό του ποιήματος, το οποίο αναφέρεται σταθερά στο ελληνικό τοπίο. Το τοπίο αυτό, παρόλο που είναι ρεαλιστικό και οι λεπτομέρειες στην περιγραφή του επιτρέπουν στον Έλληνα αναγνώστη να το αναγνωρίσει, δεν είναι όμως συγκεκριμένο. Με την αοριστία αυτή ο ποιητής πετυχαίνει να δώσει στο τοπίο διαστάσεις συμβολικές της δικής του «διψαλέας απελπισίας».

Το *Μυθιστόρημα*, αλλά και γενικότερα η ποίηση του Σεφέρη, εκφράζει τον «καημό της Ρωμιοσύνης», τον καημό ενός «πικραμένου πατριώτη». Ο τρόπος που ο ποιητής εκφράζει αυτόν τον καημό συνδέεται με το όραμα που είχε για τον Ελληνισμό, ένα

---

⁹ Keeley, ό. π., σ. 409

όραμα το οποίο δεν είναι ανεξάρτητο από τις περιστάσεις της ζωής του. Γράφει στα ημερολόγιά του:

«Τετάρτη, 5 Ιανουαρίου [1938], Αθήνα

Ο τόπος αυτός που μας πληγώνει και μας ευτελίζει.

Η Ελλάδα γίνεται δευτερεύουσα υπόθεση, όταν συλλογίζεται κανείς τον Ελληνισμό. Ο, τι από την Ελλάδα μ' εμποδίζει να σκεφτώ τον Ελληνισμό, ας καταστραφεί.

Αν ήταν δίκαιο να μεγαλώσει ο τόπος αυτός, δεν ήταν για να έχουμε περισσότερους βουλευτές, νομάρχες ή χωροφύλακες: ήταν για να μπορέσει ν' αναπτυχθεί σε μια γωνιά της γης ο Ελληνισμός – αυτή η ιδέα της ανθρώπινης αξιοσύνης και της ελευθερίας, όχι αυτή η αρχαιολογική ιδέα».

Και λίγο πιο κάτω:

«...πιστεύω σε δυο τρεις ιδέες που προχωρούν, και τώρα ακόμη, ύστερα από χιλιάδες χρόνια σ' αυτή τη γλώσσα.

Γι' αυτές τις δυο – τρεις ιδέες που πρέπει να ζήσουν εδώ, και μονάχα εδώ θα μπορούσαν να ζήσουν καθώς τις σκέπτομαι, υπομένω αυτή την αθλιότητα».¹⁰

Αξίζει, αγαπητοί συνάδελφοι, αυτός ο τόπος την υπομονή μας. Αξίζει όμως και τον αγώνα μας, γιατί

Λίγο ακόμα

θα ιδούμε τις αμυγδαλιές ν' ανθίζουν

τα μάρμαρα να λάμπουν στον ήλιο

τη θάλασσα να κυματίζει

λίγο ακόμα

να σηκωθούμε λίγο ψηλότερα.

Σας ευχαριστώ

---

¹⁰ *Μέρες Γ'* (16 Απρίλη 1934 – 14 Δεκέμβρη 1940, Ίκαρος 1977, σ. 95